

“Центр правничих ініціатив”

**Західноукраїнська організація
«Центр правничих ініціатив»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПРАВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ
СУСПІЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОР»**

м. Львів, 15-16 лютого 2013 р.

Частина I

**Львів
2013**

Антимонопольного комітету України, голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Антимонопольного комітету України, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці [3].

Відповідно до положень, закріплених в ст. 6 законом України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року N 3659-XII, систему органів Антимонопольного комітету України складають: 1) Антимонопольний комітет України, який утворюється у складі Голови та десяти державних уповноважених, причому з числа державних уповноважених призначаються два перших заступники та три заступники Голови Антимонопольного комітету України; 2) Антимонопольний комітет України утворює територіальні відділення відповідно до адміністративно – територіального устрою країни.

Що стосується завдань, які законодавцем покладені на Антимонопольний комітет України, то вони закріплені в ст. 3, в якій визначається, що основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; 2) контролю за концентрацією, узгодженнями діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції; 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель.

Повноваження цього центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом закріплені в ст. 7 закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року N 3659-XII. При цьому до виключної компетенції Антимонопольного комітету України, як вищого колегіального органу, відповідно до ст.13 зазначеного закону, належать: 1) надання дозволу або заборона узгоджених дій відповідно до частин першої та другої статті 10 закону України «Про захист економічної конкуренції»; 2) перевірка рішень, прийнятих державними уповноваженими та адміністративними колегіями Антимонопольного комітету України, перевірка законності та обгрунтованості постанов про адміністративні правопорушення, винесених державними уповноваженими та адміністративними колегіями Антимонопольного комітету України. Це обмеження не розповсюджується на випадки перевірок, розслідувань і судових розглядів відповідними правоохоронними органами і судами; 3) перегляд рішень, прийнятих Антимонопольним комітетом України, у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та за заявами і справами про узгоджені дії, концентрацію; 4) затвердження власних нормативно-правових актів; 5) затвердження разом з іншими заінтересованими органами виконавчої влади міжвідомчих нормативно-правових актів; 6) схвалення проектів нормативно-правових актів, розроблених Антимонопольним комітетом України з питань, що належать до його компетенції, відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції; 7) офіційне тлумачення власних нормативно-правових актів і надання рекомендаційних роз'яснень з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 8) затвердження Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України; 9) затвердження положень про дорадчі органи Антимонопольного комітету України та їх склад; 10) утворення постійно діючих адміністративних колегій Антимонопольного комітету України; 11) заслуховування звітів державних уповноважених, голів територіальних відділень, керівників самостійних структурних підрозділів апарату Антимонопольного комітету України; 12) затвердження звітів про діяльність Антимонопольного комітету України для подання їх Верховній Раді України. Нормативно-правові акти Антимонопольного комітету України та міжвідомчі нормативно-правові акти з питань конкурентної політики, розвитку і захисту конкуренції та демонополізації економіки, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються відповідно до закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Антимонопольний комітет України як вищий колегіальний орган може розглядати будь-яке питання, що належить до компетенції його органів. Для забезпечення ефективності діяльності Антимонопольного комітету України та його органів, територіальних відділень Антимонопольного комітету України, в тому числі організаційну, технічну, аналітичну, інформаційно-довідкову та іншу роботу, відповідно до ч. 1 ст.15 закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року N 3659-XII, створюється Апарат Антимонопольного комітету України, та його територіальних відділень.

Література:

1. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI // Офіційний вісник України від 18.04.2011. — 2011 р. — № 27. — Стор. 20. — Ст. 1123.
2. Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник / О.Н. Ярмиш, В.О. Серьогін. — Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. — 530 с.
3. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 року № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України від 14.12.1993. — 1993 р. — № 50. — Ст. 472.

Греца Ярослав Васильович

*доцент кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В ПРОЦЕСІ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Одним із основних недоліків податкового законодавства України є суперечливий зміст і колізійний характер його правових норм. Цей недолік часто веде до виникнення правових суперечок між платниками податків і податковими органами, адже останні часто, ігноруючи принцип презумпції правомірності рішень платника податків, закріплений у статті 4 Податкового кодексу України, тлумачать норми податкового законодавства з фіскальним ухилом. В процесі податкового планування платник податків часто опиняється перед дилемою при прийнятті ділових рішень, пов'язаних із застосуванням норм податкового законодавства, тлумачення яких може мати суперечливий характер: відстоювати свою правову позицію, будучи впевненим у її правильності та при потребі захищати її встановленими законом засобами, чи йти на поводу позиції податкового органу, яка в багатьох випадках не узгоджується з нормами закону, але при цьому уникнути спору. Конфліктні ситуації щодо застосування податкового законодавства платники податків та податкові органи найчастіше вирішують у судах, які ставлять у них остаточну крапку. В таких ситуаціях зростає роль судового прецеденту, який для платника у неоднозначних правових ситуаціях може стати певним орієнтиром у правозастосуванні. Це пояснює актуальність обраної нами теми дослідження.

Проблематика вирішення податкових спорів у судовому порядку розглядалась у наукових працях провідних українських вчених, таких як М.П. Кучерявенко, О.П. Орлюк, Н.Ю. Пришва, Л.А. Савченко, А.О. Селіванов.

Метою нашого дослідження є визначення впливу судової практики з розгляду податкових спорів на процес податкового планування.

Зрозуміло, що правова система України не визнає судові рішення національних судів як джерело права. Судове рішення, яке набуло законної сили, обов'язкове до виконання всіма суб'єктами відповідних правовідносин, але це стосується конкретного спору і конкретної ситуації. В іншій, хоч і аналогічній ситуації, нема гарантії, що суб'єкт правозастосування такий судовий прецедент обов'язково врахує. Особливо, коли судова практика носить суперечливий характер, що доволі поширено у податкових спорах.

Навіть наявність абсолютно очевидної позиції судових органів, в тому числі і вищої судової інстанції, не виключає можливості протилежної точки зору податкових органів у спорі з конкретним платником податків.

Разом з тим, вплив судової практики на процес податкового планування не можна недооцінювати.

Не зважаючи на те, що прецедентні рішення судових органів вищого рівня не мають нормативного характеру і не являються обов'язковими для виконання усіма суддями, на практиці суди нижчих інстанцій в більшості випадків керуються цими документами для прийняття рішення в аналогічних спорах [1, с. 182].

Усталена правова позиція судових органів з вирішення конкретних спорів надає платнику податків впевненості, що в разі виникнення конфлікту з податковими органами він може розраховувати на успішний захист своїх інтересів у суді. Це має суттєвий вплив на вибір варіанту поведінки в процесі податкового планування.

Разом з тим, при застосуванні судової практики при прийнятті рішень в процесі податкового планування виникають певні проблемні питання. Безумовно, найбільш дієвою і

вагомою для суб'єктів податкових правовідносин є практика вищих судових органів – Вищого адміністративного суду України та Верховного Суду України. Однак, в силу ряду об'єктивних і суб'єктивних чинників, в першу чергу через надмірну завантаженість судів, судовий розгляд справ в судах адміністративної юрисдикції є надто тривалим.

Як справедливо зазначає Рюмін С.М., практика роботи суду касаційної інстанції свідчить, що в багатьох випадках висловлення своєї правової позиції по тому чи іншому спірному податковому питанню відбувається з великим запізненням. Практика судових інстанцій нижчого рівня, хоч і являється більш оперативною, але часто вона доволі суперечлива [2, с.122]. Однак не рідко буває, що навіть на рівні суду касаційної інстанції однотипні спори вирішуються по різному, наприклад, це стосується справ при визнанні податковими органами у акті перевірки нікчемними правочинів платника податку, коли виникають сумніви у реальному товарному характері здійсненої господарської операції.

Порівняно з іншими механізмами захисту прав та законних інтересів платників податків, зокрема, процедурою адміністративного розгляду скарг, судовий захист має ряд суттєвих переваг.

Як зазначає Н.Ю.Хаманєва, переваги судового контролю за забезпеченням законності в сфері виконавчої влади полягають у значному зменшенні можливості необ'єктивного відомчого впливу на кінцеве вирішення питання. Суд являє собою спеціальний орган, що здійснює контроль за законністю. Він незалежний від всіх гілок влади і наділений конституційними гарантіями його незалежності. Відсутність у суду якої-небудь відомчої зацікавленості, підпорядкування його тільки закону, широка гласність обговорення, усне і безпосереднє дослідження всіх обставин, змагальність процесу, детальна процесуальна регламентація судового розгляду і прийняття рішення, а також інші демократичні принципи судочинства є загальною перевагою судової процедури. Громадянин і державний орган (посадова особа) беруть участь у справі в якості сторін, що мають рівні процесуальні права та обов'язки [3, с.69].

На нашу думку, на практиці задекларована незалежність суду не набула ще реального втілення. Слід погодитися з Хаманєвою Н.Ю., яка наголошує на тому, що позитивні сторони правосуддя часто носять теоретичний характер, а проведення судової реформи не може дати негайного результату. Автор поділяє точку зору Хаманєвої Н.Ю., яка закликає уникати ідеалізації судової процедури захисту прав і наголошує на тих проблемах, які до цього часу притаманні нашому правосуддю, а саме: надмірна завантаженість судів, що тягне за собою порушення строків розгляду справ, тяганину; недостатнє фінансування судів – відсутність достатньої кількості коштів для матеріально-технічного забезпечення діяльності органів правосуддя. Одна з найважливіших проблем – укомплектованість судів кваліфікованими кадрами: високоосвіченими, досвідченими, з високими морально-етичними якостями [3, 70].

Для ефективного захисту прав у судовому порядку має набути реального втілення встановлений ст.6 Конституції України принцип розподілу влади із забезпеченням незалежності судової гілки влади.

Для забезпечення судового захисту Конституція України у статті 124 встановила принципи здійснення правосуддя виключно судами, неприпустимості делегування функцій судів і їх привласнення іншими органами чи посадовими особами та визначила юрисдикцію судів. Зазначені принципи забезпечують здійснення конституційного права на судовий захист, яке не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 64 Конституції України) [4].

Аналізуючи судову практику по податковим спорам необхідно відзначити, що активна позиція платників податків по захисту своїх інтересів може впливати на законодавчу діяльність. Як приклад, можна навести судові спори з податковими органами, які у свій час намагалися оподатковувати ПДВ операції з продажу корпоративних прав. Коли ж суди зайняли однозначну позицію на користь платників податків, для остаточного вирішення проблеми до закону були внесені відповідні зміни, які чітко встановили, що такі операції не являються об'єктом оподаткування. Наступним прикладом можна навести численні спори між платниками податків та податковими органами, в яких податківці заперечували право платників податків на податковий кредит по сплаті ПДВ при ввезенні товарів (обладнання, основних фондів тощо) на митну територію України на умовах оренди. Зараз таке право платників податків чітко прописано у Податковому кодексі.

Важливим питанням у формуванні податкової практики з розгляду податкових справ є кваліфікація суддів. Вирішення податкових спорів вимагає від суддів, які розглядають такі спори, не тільки глибоких знань у галузі податкового законодавства, а й певних навичок у галузі бухгалтерського обліку, інших економічних наук. Часто доказами в податкових спорах є саме первинні документи бухгалтерського та податкового обліку, звітності. Правильну правову оцінку таким доказам неможливо дати без економіко-правового аналізу їх

відповідності вимогам чинного законодавства та встановленим у бухгалтерському обліку нормативам, відповідності змісту тієї господарської операції платника податків, визначення порядку оподаткування якої потягло за собою виникнення податкового спору.

Тому, на думку автора, судді, які розглядають податкові спори, повинні бути в першу чергу фахівцями в галузі фінансового права, мати глибокі знання з економіко-правових дисциплін.

В підсумку, ми можемо прийти до висновку, що не зважаючи на те, що наша система права не являється прецедентною, значення судової практики з часом дедалі зростає. В сучасних умовах економічної кризи платники податків змушені вживати всіх передбачених законом заходів для оптимізації податкового навантаження. Звичайно, часто це податківцям не подобається, вони намагаються протидіяти таким заходам платників податків. Однак, останні вже не мають страху перед фіскальною державною машиною, готові відстоювати свої права, дедалі частіше використовуючи кваліфікований юридичний захист. В цій ситуації виникнення судових спорів часто є неминучим, але розв'язання конфліктів у судах, по великому рахунку, це нормальна, цивілізована практика. Важливо, щоб українські суди були здатні виконувати роль незалежних арбітрів, які керуються виключно принципами верховенства права.

Література:

1. Гусева Т.А. Налоговое планирование: концепция правового регулирования. – Орел: Орел ГТУ, 2007. – 326 с.
2. Рюмін С.М. Налоговое планирование: общин принципы и проблемы // Налоговый вестник. – 2005, № 2, - с.122-129.
3. Хаманева Н.Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти. – М.: Институт государства и права Российской Академии наук, 1997. – 216 с.
4. Конституція України. Затв. Законом України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30 (23.07.96). – Ст. 141.

Греца Світлана Михайлівна

*Викладач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ФУНКЦІ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

У податковій системі України важливе значення мають непрямі податки, до яких належить податок на додану вартість та акцизний податок. У правовідносинах, пов'язаних зі сплатою непрямих податків беруть участь три суб'єкти: платник податку, споживач товару (робіт, послуг), що сплачує непрямий податок в ціні їх придбання, а також держава в особі уповноважених нею органів, що здійснюють контроль за сплатою непрямих податків [1, с.130].

Податок на додану вартість є основним непрямим податком, має більш широке застосування у порівнянні з акцизним податком з огляду на більш широкий суб'єктний склад його платників та об'єкт оподаткування. Поряд з тим, цей податок з точки зору складності адміністрування залишається найбільш проблемним. Успішне адміністрування податку на додану вартість залежить від ефективності виконання визначених функцій, добросовісності виконання обов'язків та дотримання законодавства усіма суб'єктами, що беруть участь в процесі адміністрування ПДВ, особливо податкових органів, які здійснюють контроль за його сплатою. Тому, обрана нами тема дослідження є актуальною.

Питанню справляння податку на додану вартість приділялася велика увага українських вчених, основні наукові доробки висвітлені у працях Воронової Л.К., Кучерявенка М.П., Орлюк О.П., Савченко Л.А.

Тим не менше, особливості реалізації функцій податкових органів в процесі адміністрування ПДВ ще досі недостатньо розкриті у науковій літературі.

Метою нашого дослідження є визначення основних функцій та повноважень податкових органів в процесі адміністрування податку на додану вартість.

На сьогодні правове регулювання справляння податку на додану вартість здійснюється відповідно до Податкового кодексу України, прийнятого Верховною Радою України 2 грудня 2010 року, введеного у дію з 1 січня 2011 року [2].